

ז

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהַ כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבֹךָ וְאֶת־לֵב כָּד
 ב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֵלָה בְּקֶרְבּוֹ: וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ
 ג כִּי־אֲנִי יְהוָה: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲהַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה
 ד אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנַת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: כִּי
 ה אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הֲנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ: וְכִסָּה
 ו אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת־יִתֵּר הַפֶּלֶטָה
 ז הַנִּשְׁאַרְתָּ לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכַל אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:
 ח וּמִלֹּאז אֲבִיתֶךָ וּבִתִּי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבִתִּי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבִיתֶךָ
 ט וְאֲבוֹת אֲבִיתֶךָ מִיּוֹם הָיוּתְם עַל־הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם
 י פְּרַעֲהַ: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲהַ אֵלָיו עַד־מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח
 יא אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:
 יב וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲהַ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבֹדוּ
 יג אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֹלְכִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרִינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נִלְךָ
 יד בְּבָנֵינוּ וּבְכַנּוּתָנוּ בְּצֹאנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ נִלְךָ כִּי חֲגִי־יְהוָה לָנוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם

תרגום אונקלוס

א ואמר יי למשה עול לות פרעה ארי אנא יקרית ית לביה וית לבא דעבדוהי בדיל לשואה אתי אלין ביניהון:
 ב ובדיל דתשתעי קדם ברך ובר ברך ית נסין דעבדית במצרים וית אתותי דשויתי בהון ותדעון ארי אנא יי:
 ג ועאל משה ואהרן לות פרעה ואמרו ליה פדנן אמר יי אלהא דיהודאי עד אמתי מסריב את לאתכנעא
 ד מן קדמי שלח עמי ויפלחון קדמי: ד ארי אם מסריב את לשלחא ית עמי האנא מיתי מחר גובא בתחומך:
 ה ויחפי ית עין שמשא דארעא ולא יכול למחזי ית ארעא ויכול ית שאר שיזבתא דאשתארת לכון מן ברדא
 ו ייכול ית כל אילנא דאצמח לכון מן חקלא: ו ויתמלון בתך ובתי כל עבדך ובתי כל מצראי דלא חזו אבהתך
 ז ואבהת אבהתך מיום מהויהון על ארעא עד יומא דדין ואתפני ונפק מלות פרעה: ז ואמרו עבדי פרעה ליה
 ח עד אמתי יהי דין לנא לתקלא שלח ית גובריא ויפלחון קדם יי אלההון העד כען לא ידעתא ארי אבדת מצרים:
 ט ואתתב ית משה וית אהרן לות פרעה ואמר להון איזילו פלחו קדם יי אלהכון מן ומן אזלין: ט ואמר
 י משה בעולימנא ובסכנא ניזיל בבננא ובכנתנא בעננא ובתורנא ניזיל ארי חנא קדם יי לנא: י ואמר להון

פירוש רש"י

סדר ז קינא א:כב), 'אשר עולל לי' (שם יב): (ג) לענת.
 (א) ויאמר ה' אל משה בֹּא אֶל פְּרַעֲהַ. והתרה בו: כתרגומו 'לאתכנעא' והוא מגזרת עני. מאנת
 שתי. שומי, שאשית אני: (ב) התעללתי. שחקתי,
 כמו 'כי התעללתי בי' (במדבר יט:כח), 'הלוא כאשר
 התעלל בהם' (שמואל ג:מב) – האמור במצרים.
 ואינו לשון פעל ומעללים, שאם כן היה לו לכתב
 'עוללתי', כמו 'ועולל למו כאשר עוללתי לי' (איכה,

מפתח סדרי התנך

פתיחת מכת הארבה מיוחדת בדברי ההקדמה של הקדוש־ברוך־הוא למשה שאינן מיועדות לאזני פרעה אלא לעם ישראל. זו ההופעה הראשונה של מצוות ולמען תספר באזני בנך ובן־בנך את אשר התעללתי במצרים. אולי זו הסיבה שתחילת קריאת התורה, גם בארץ ישראל וגם בבבל, נקבעה בראש מכה זו.

סדר ז פותח: כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבֹךָ. כהפטרת סדר זה נקבעו דברי כהני וקסמי הפלישתים המשכנעים את הסרנים ועמם להשיב את ארון ה' ולמה תכבדו את־לבבכם כאשר כבדו מצרים ופרעה את־לבם הלוא כאשר התעלל בהם וישלחם וילכו: (שמואל ג:מב) אירוע זה התרחש כארבע מאות שנה אחרי יציאת מצרים. גם הפטרה זו מסתיימת בפסוק שנקבע לראש סדר (שמואל ד:א)...ויבקעו את־עצי העגלה ואת־הפרות העלו עלה לה':

ז

יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדָּה
 בָּא פָּנִיכֶם: לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגְּבֵרִים וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֵתָּה אַתֶּם מִבְּקָשִׁים
 יב וַיַּגִּדְשׁ אֶתְּכֶם מֵאֵת פְּנֵי פִרְעֹה: וַיֹּאמֶר יְהוָה כֹּה שְׁנִי
 אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 יג וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבְּרָד: וַיֵּט מֹשֶׁה
 אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי וְנִהְיָ רֹוח־קָדִים בָּאָרֶץ כָּל־הַיּוֹם
 יד הִהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נִשָּׂא אֶת־הָאֲרֶבֶה: וַיַּעַל
 הָאֲרֶבֶה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּנָּח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֹד מְאֹד לִפְנֵי
 טו לֹא־הָיָה כֵּן אֲרֶבֶה כְּמָהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן: וַיִּכֹּס אֶת־עֵינַי כָּל־הָאָרֶץ
 וַתַּחֲשֹׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר
 הוֹתִיר הַבְּרָד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 טז וַיִּמָּהַר פִּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטַאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 יז וְלָכֶם: וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטַאתִי אֶף הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר
 יח, יט מַעֲלִי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה: וַיֵּצֵא מֵעַם פִּרְעֹה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה: וַיַּהֲפֹךְ

תרגום אונקלוס

יְהִי כֵן מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתִיכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אַרְי בִּישָׁא אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְדָּ לִית קָבִיל
 אִפִּיכוֹן לְאַסְתָּחֲרָא: יֹא לֹא כֵן אִיזִילוּ כַעַן גּוֹבְרִיא וּפְלַחוּ קָדָם יִי אַרְי יְתָה אַתּוֹן בַּעַן וְתִרְיָד יְתָהוֹן מִן קָדָם פִּרְעֹה:
 יב וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אַרְיִים יָדְךָ עַל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם וַיִּתִּי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם וַיִּיכֹל יִת כָּל עֶסְבָּא דְּאֶרֶעָ
 ית כָּל דְּאִשְׁאָר בְּרָדָא: יג וְאַרְיִים מֹשֶׁה יִת חוֹטְרִיָּה עַל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם וַיִּי דְּבִר רֹוח קְדוּמָא בְּאֶרֶעָ כָּל יוֹמָא הִהוּא
 וְכָל לַיְלִיא צִפְרָא הָיָה וְרוּחַ קְדוּמָא נָטַל יִת גּוֹבָא: יד וַיִּסְלִיק גּוֹבָא עַל כָּל אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׂרָא בְּכָל תַּחֲוִים מִצְרַיִם
 תַּקִּיף לְחִדָּא קְדוּמָהּ לֹא הָיָה כֵּן גּוֹבָא דְּכֹתִיָּה וּבְתִרְוִיָּה לֹא יְהִי כֵּן: טו וַחֲפָא יִת עֵין שְׁמֵשָׁא דְּכָל אֶרֶעָ וַחֲשׂוּכָת אֶרֶעָ
 וְאָכַל יִת כָּל עֶסְבָּא דְּאֶרֶעָ וְיִת כָּל פִּירִי אֵילָנָא דְּאִשְׁאָר בְּרָדָא וְלֹא אֲשַׁתָּאָר כָּל יֵרוֹק בְּאֵילָנָא וּבְעֶסְבָּא דְּחִקְלָא בְּכָל
 אֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם: טז וְאַחֲרֵי פִרְעֹה לְמַקְרִי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר חֲבִית קָדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם: יז וַכַּעַן שְׂבוּק כַעַן לְחֻבִּי
 בְּרַם זְמָנָא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם וַיַּעֲדִי מְנִי לְחֹדֵד יִת מוֹתָא הַדִּין: יח וַנִּפַּק מִלּוֹת פִּרְעֹה וְצִלִּי קָדָם יִי: יט וַהֲפֹךְ

פירוש רש"י

(י) כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם. אֵף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר אָמַרְתֶּם: רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדָּה פָּנִיכֶם. כְּתַרְגוּמוֹ. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה שְׁמַעְתִּי: כּוֹכֵב אֶחָד יֵשׁ שְׁשֻׁמוֹ 'רָעָה'; אָמַר לָהֶם פִּרְעֹה: רוֹאֶה אֲנִי בְּאֵי־טַגְנִינֹת שְׁלִי אוֹתוֹ כּוֹכֵב עוֹלָה לִקְרַאתְכֶם בַּמִּדְבָּר, וְהוּא סִימֵן דָּם וְהִרְיָגָה; וּכְשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל וּבִקְשׁ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְלָתוֹ 'לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאִם' (לִקְמָן כ"ד:), זֶה הוּא שְׁאֵמַר לָהֶם 'רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדָּה פָּנִיכֶם'; מִיד 'וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה' (שם ל"ב) – וַהֲפֹךְ אֶת הַדָּם לָדָם מִלֵּה, שְׁמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמַר 'הַיּוֹם גָּלוּתִי אֶת חֲרַפְת מִצְרַיִם מֵעַלִּיכֶם' (יהושע ג':) – שְׁהִיו אוֹמְרִים לָכֶם: 'דָּם אֲנוּ רוֹאִין עֲלֵיכֶם בַּמִּדְבָּר'; (יֹא) לֹא כֵן. כַּאֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְהוֹלִיד הַטָּף עִמָּכֶם,

אֵלָּא 'לְכוּ הַגְּבֵרִים וְעִבְדוּ אֶת ה'': כִּי אֵתָּה אַתֶּם מִבְּקָשִׁים. כִּי אוֹתָהּ בִּקְשָׁתֶם עַד הֵנָּה – 'נִזְבַּחַהּ לְאַלְהֵינוּ' (לעיל ג'כ"ב), וְאִין דְּרָךְ הַטָּף לְזַבֵּחַ: וַיַּגִּדְשׁ אֶתְכֶם. הָרִי זֶה לְשׁוֹן קָצֵר וְלֹא פֶרֶשׁ מִי הַמַּגִּדְשׁ: (י"ב) בְּאַרְבֶּה. בְּשִׁבִּיל מַכַּת הָאֲרֶבֶה: [י"ג:] (י"ג) וְרוּחַ הַקָּדִים. רוּחַ מְזֻרְחִי נִשָּׂא אֶת הָאֲרֶבֶה. לְפִי שְׂבָא כְּנֻגֹדוֹ, שְׁמִצְרַיִם בְּדְרוּמִית מִעֲרִבִית הִיְתָה כְּמוֹ שְׁמִפְרֶשׁ בְּמָקוֹם אַחֲרָי: (י"ד) וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן. וְאוֹתוֹ שְׁהִיָּה בִימֵי יוֹאֵל, שְׁנֵאֲמַר 'כְּמָהוּ לֹא נִהְיָ מִן הָעוֹלָם' (תרי ע"ש, יואל, ד'כ"ז) – לְמַדְנֵנו שְׁהִיָּה כְּבֹד מִשְׁל מֹשֶׁה! אוֹתוֹ שֶׁל יוֹאֵל הָיָה עַל יְדֵי מִינִין הַרְבֵּה שְׁהִיו יָחִיד – אֲרֶבֶה, יֵלֶק, חֲסִיל, גָּזֶם – אָבֵל שֶׁל מֹשֶׁה מִן אֶחָד, וְכְמוֹהוּ לֹא נִהְיָ וְלֹא יִהְיֶה: (טו) כָּל יֵרֶק. עֲלָה יֵרֶק. וּרְדוּרָא בְּלַעַז:

ז

יְהוָה רוּחִים חֲזַק מֵאֵד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֲרֶזֶה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר
כ אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וּלֹא שָׁלַח
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נֹטֶה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כו
כב וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ
כג מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ
כד שְׁלֹשֶׁת יָמִים וּלְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם: וַיִּקְרָא פְּרָעָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבְקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם
כה יֵלֶךְ עִמָּכֶם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תֵּתֵן בִּידֵינוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעַשִּׂינוּ
כו לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂא פְרִסָּה כִּי מִמֶּנּוּ נִקָּח
לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נִדְּעַ מֶה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ
כז, כח שְׁמָה: וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וּלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: וַיֹּאמֶר־לוֹ פְּרָעָה לֵךְ

שלישי

תרגום אונקלוס

יְיָ רוּחַ מַעְרָבָא תְּקִיף לַחֲדָא וְנָטַל יֵת גּוֹבָא וּרְמָהּ לִימָא דְסוּף לֹא אֲשַׁתָּאֵר גּוֹבָא חַד בְּכָל תַּחוּם מִצְרַיִם:
כ וְתְקִיף יְיָ יֵת לְבָא דְפְרָעָה וּלֹא שָׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כָּא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִית שְׁמִיָּא וַיְהִי חֹשׁוֹכָא
עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּתַר דִּיעָדֵי קָבַל לִילִיָּא: כב וְאֲרִים מֹשֶׁה יֵת יְדִיהָ עַל צִית שְׁמִיָּא וַהּוּהּ חֹשׁוֹךְ קָבַל בְּכָל
אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם תִּלְתָּא יוֹמִין: כג לֹא חָזוּ גְבֵר יֵת אַחוּהִי וְלֹא קָמוּ אִנְשׁ מִתַּחְתּוֹהִי תִלְתָּא יוֹמִין וּלְכָל בְּנֵי יִשְ�רָאֵל
הָיָה נְהוּרָא בְּמוֹתְבֵיָּהוּן: כד וַקְרָא פְּרָעָה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֵיזִילוּ פְּלַחוּ קָדָם יְיָ לַחֲדָא עֲנֹכּוֹן וְתוֹרִיכּוֹן שְׂבוּקוֹ אִף
טַפְלִכּוֹן יִיזִיל עִמָּכּוֹן: כה וַאֲמַר מֹשֶׁה אִף אֶת תַּתִּין בִּידְנָא נְכִסְתָּ קוּדְשִׁין וְעֵלּוֹן וְנַעֲבִיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא: כו וַאֲף
בְּעִירְנָא יִיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשָּׂאֵר מִנִּיהָ מִדְּעַם אֲרִי מִנִּיהָ אֲנַחְנָא נְסִבִּין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יַדְעִין
מָא נְפִלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְנָא לְתַמָּן: כז וְתְקִיף יְיָ יֵת לְבָא דְפְרָעָה וּלֹא אָבָא לְשַׁלְּחוּתָּהוּן: כח וַאֲמַר לִיהָ פְּרָעָה אֵיזִיל

פירוש רש"י

(יט) [ויג: רוּחַ יָם. רוּחַ מַעְרָבִי: יָמָה סוּף. אוֹמֵר
אֲנִי: שֵׁם סוּף הָיָה מְקַצְתּוֹ בַּמַּעְרָב כַּנִּגְדׁ כָּל רוּחַ
דְּרוּמִית, וְגַם בַּמְזֻרְחָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ
רוּחַ יָם תִּקְעוּ לְאַרְבֶּה בְּיָמָה סוּף כַּנִּגְדּוֹ; וְכֵן מַצִּינוּ
לְעִנִּין תַּחוּמִּין שֶׁהוּא פּוֹנֶה לְצַד מְזֻרַח, שְׁנֹאֲמַר
'מִים סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים' (לִקְמָן יז:לח) הוּא מְזֻרַח
וּמַעְרָב שֵׁם פְּלִשְׁתִּים בַּמַּעְרָב הָיָה, שְׁנֹאֲמַר
בַּפְּלִשְׁתִּים 'יֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרִתִּים' (תְּרִי עֶשֶׂר,
צַפְנִיָּה, יד:כג): לֹא נִשָּׂאֵר אַרְבֶּה אֶחָד. אִף הַמְּלוּחִים
שֶׁמִּלְחוּ מֵהֶם: (כא) וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ. וַיַּחֲשִׁיךְ עֲלֵיהֶם
חֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֹשְׁכוֹ שֶׁל לֵילָה; חֹשֶׁךְ שֶׁל לֵילָה
יֵאֱמָשׁ וַיַּחֲשִׁיךְ עוֹד: וַיִּמַּשׁ. כְּמוֹ וַיִּאֲמַשׁ; יֵשׁ לָנוּ
תְּבוֹת הֶרְבֵּה חֲסֻרוֹת אֶל"ף, לְפִי שְׂאִין הֶבְרֵת
הָאֶל"ף נִכְרַת כָּל כֶּף, אֵין הִכְתּוּב מְקַפִּיד עַל
חֲסֻרוֹנָהּ, כְּגוֹן 'וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם עֲרָבִי' (יִשְׁעִיָּה ה:מא)
כְּמוֹ 'לֹא יֵאֱהֹל' – לֹא יִטָּה אֲהֵלוֹ, וְכֵן 'וַתִּזְרְנִי חֵיל'
(שְׁמוּאֵל ל:ג) כְּמוֹ 'וַתִּזְרְנִי'; וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן
הַסֵּרָה, כְּמוֹ 'לֹא יִמַּשׁ' (לִקְמָן יז:כב) – 'בְּתַר דִּיעָדֵי
קָבַל לִילִיָּא', כְּשִׁינִיָּע סְמוּךְ לְאוֹר הַיּוֹם. אָבַל אֵין
הַדְּבוּר מְיֻשָּׁב עַל הַיּוֹ"ו שֶׁל 'וַיִּמַּשׁ' לְפִי שֶׁהוּא כְּתוּב

אַחַר 'וַיְהִי חֹשֶׁךְ'; וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה פּוֹתְרוֹ לְשׁוֹן
'מִמַּשֵּׁשׁ בְּצִהְרִים' (דְּבָרִים כב:כט), שֶׁהִיא כְּפּוֹל וּמְכַפֵּל
וְעַב עַד שֶׁהִיא בּוֹ מִמַּשׁ: (כב) שְׁלֹשֶׁת יָמִים. שְׁלוֹשׁ
שָׁל יָמִים טִיירִצִּינָא, וְכֵן 'שְׁבַעַת יָמִים', כָּל מְקוֹם,
שִׁיטִּינִשׁ שָׁל יָמִים: וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה וְגו' שְׁלֹשֶׁת
יָמִים. חֹשֶׁךְ שָׁל אֲפֵל, שֶׁלֹּא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו אוֹתָן
שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵים חֹשֶׁךְ
מְכַפֵּל עַל זֶה, שֶׁלֹּא קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ – יוֹשֵׁב
אֵין יָכוֹל לַעֲמֹד, וְעוֹמֵד אֵין יָכוֹל לִישֹׁב; וְלִמָּה
הִבִּיא עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ? שֶׁהִיוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר
רְשָׁעִים וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לְצַאת, וּמָתוּ בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי
אֲפֹלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאוּ מִצְרַיִם בַּמַּפְלָתָם וַיֹּאמְרוּ:
'אִף הֵם לוֹקִים כְּמוֹנוֹ'. וְעוֹד, שֶׁחֲפָשׂוּ יִשְׂרָאֵל
וְרָאוּ אֶת כְּלֵיהֶם, וּכְשִׁינִיָּעוּ וְהָיוּ שׂוֹאֲלִים מֶהָן
וְהָיוּ אוֹמְרִים: 'אֵין בִּידֵינוּ כְּלוּם', אוֹמֵר לוֹ אֲנִי
רְאִיתִיו בְּבִיתְךָ, וּבְמְקוֹם פְּלוֹנִי הוּא! (כד) יֵצֵג. יֵהָא
מִצָּג בְּמְקוֹמוֹ: (כה) גַּם אֶתָּה תֵּתֵן. לֹא דִיךְ שֶׁמִּקְנֵנוּ
יֵלֶךְ עִמָּנוּ, אֲלֹא אִף מִשְׁלַךְ תַּתִּין: (כו) פְּרִסָּה. פְּרִסְתָּ
רִגְלָא, פְּלִטָא בְּלַעַז: לֹא נִדְּעַ מֶה נַּעֲבֹד. כְּמָה תְּכַבֵּד
הַעֲבֹדָה, שְׁמָא יִשְׂאֵל יוֹתֵר מִמָּה שִׁישׁ בִּידֵנוּ:

ז

כט

מַעֲלֵי הַשֹּׁמֵר לָךְ אֶל־תִּסְּףָהּ רֵאוֹת פָּנָי כִּי בַיּוֹם רֵאֲתָךְ פָּנָי תָּמוֹת: וַיֹּאמֶר

בא

מֹשֶׁה בֶּן דְּבָרָת לֹא־אֶסֶף עוֹד רֵאוֹת פָּנָי:

ח

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אָבִיא עַל־פְּרַעְה וְעַל־מִצְרַיִם כִּי

אֲחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֵרֶשׁ יִגְרֹשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

ב דְּבַר־נָא בְּאֲזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעוּתָהּ

ג כָּל־יֶכְסֶף וְכָל־זָהָב: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם

גַּם | הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פְרַעְה וּבְעֵינֵי

ד הָעָם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֵת הַלֵּילָה כֹּחַ רְבִיעִי ג

ה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרַעְה

וְהַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

ו וְהִיתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא

ז תִּסְּףָה: וְלִכְלָל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ־כָּלֵב לְשׁוֹן לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן

ח תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֵיךָ אֵלָה

תרגום אונקלוס

מַעֲלֵי אֶסְתֵּמַר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דְתַחְזִי אִפִּי תָמוֹת: כֹּחַ וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:

א וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתֵּשׁ חַד אֵיתִי עַל פְּרַעְה וְעַל מִצְרַאִי בְתַר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא כְּשִׁלְחוּתִיה גְּמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיךְ יִתְכוֹן מִכָּא: ב מְלִיל כְּעַן קָדָם עֲמָא וַיִּשְׁאַלּוּן גִּבֹּר מִן חֲבֵרִיה וְאֶתְתָּא מִן חֲבֵרְתָּה מִנִּין דְּכִסְף וּמִנִּין דְּדָהָב: ג וַיְהִי יי יֵת עֲמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַאִי אִף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פְרַעְה וּבְעֵינֵי עֲמָא: ד וַאֲמַר מֹשֶׁה כְּדִין אָמַר יי כְּפִלְגוּת לִילִיא אֲנָא מִתְגַּלִּי בְּגוּ מִצְרַיִם: ה וַיִּמּוֹת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפְרַעְה דְּעֵתִיד לְמַתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיה עַד בּוֹכְרָא דְּאֶתְתָּא דְּבַתְתֹּר רַחִיא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרָא: ו וְהָיָה צוּחְתָּא רַבְתָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם דְּכוּתָהּ לֹא הָיָה וְדְכוּתָהּ לֹא תוֹסִיף: ז וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כָּלֵב בְּלִישְׁנִיה לְמַבְח לְמֵאנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתִדְעוּן דִּיפְרִישׁ יי בֵּין מִצְרַאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל: ח וַיִּיחַתּוּן כָּל עַבְדֵיךָ אֵלֶיךָ

פירוש רש"י

כֹּחַ בֶּן דְּבָרָת. יִפְּה דְּבָרָת וּבִזְמַנָּה דְּבָרָת: אֶתְתָּא ש' לֹא אֶסֶף עוֹד רֵאוֹת פָּנָי:
סדר ח (א) כָּלָה. 'גְּמִירָא', כָּלִיל, כָּלְכֶם יִשְׁלַח:
(ב) דְּבַר נָא. אֵין 'נָא' אֵלָא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: בְּקָשָׁה מִמֶּךָ, הַזְהִירָם עַל כֶּךָ, שֶׁלֹּא יֹאמֶר אוֹתוֹ צָדִיק אֲבִיהֶם [וַיִּגְ אֲבִיהֶם] 'עֲבָדוּם וְעַנּוּ אֹתָם' (בראשית יב:יג) – קִים בָּהֶם, 'אַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל' (שם יד) – לֹא קִים בָּהֶם: (ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה'. בְּעֵמְדוֹ לְפָנַי פְּרַעְה נִאֲמָרָה לוֹ נְבוּאָה זֹה, שְׁהָרִי מִשְׁיָצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף רֵאוֹת פָּנָיו: כַּחֲצֵת הַלֵּילָה. כְּהַחֲלֵק הַלֵּילָה, 'כַּחֲצֵת' כְּמוֹ 'כַּעֲלֹת' (מלכים כ:לא) 'כְּכֹלֹת' (דברים כה:יא) 'בְּחֵרוֹת אִפִּם בְּנוֹ' (תהלים סדר יז פסוק קלו, מִזְמוֹר קכא שְׁלֹנוּ פִּסּוּק ג) זָהוּ פְּשׁוּטוֹ לִישְׁבוֹ עַל אִפְּנָיו, שְׁאִין 'חֲצוֹת' שֶׁם דְּבַר שֶׁל 'חֲצִי', וּרְבוּתֵינוּ דְּרִשׁוּהוּ: כְּמוֹ כַּחֲצִי הַלֵּילָה, וַאֲמָרוּ שְׁאֵמַר מֹשֶׁה 'כַּחֲצֵת' שֶׁמִּשְׁמַע סְמוּךְ לוֹ, אוֹ לְפָנָיו אוֹ לְאַחֲרָיו, וְלֹא אָמַר 'כַּחֲצֵת', שְׁמָא יִטְעוּ אֲצִטְגִּנִי פְּרַעְה וַיֹּאמְרוּ: מֹשֶׁה בְּדָא הוּא. [אֲבָל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ עֲתִיו וְרָגְעִיו אָמַר

ח

אלי והשתחווי לי לאמר צא אתה וכל־העם אשר־ברגליך ואחרי־כן

בא

ט אצא ויצא מעם־פרעה בחרי־אף: ויאמר יהוה אל־ כט

י משה לא־ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים: ומשה

ואהרן עשו את־כל־המופתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את־לב

יא פרעה ולא־שלח את־בני־ישראל מארצו: ויאמר ל

יב יהוה אל־משה ואל־אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש

יג חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל־כל־עדת ישראל

לאמר בעשׂר לחדש הזה ויקחו להם איש שׂה לבית־אבת שׂה לבית:

יד ואם־ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל־ביתו

טו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכסו על־השה: שׂה תמים זכר בן־שנה

תרגום אונקלוס

לחתי ויבעון מני למימר פוק את וכל עמא דעמך ובתר כן אפוק ונפק מלות פרעה בתקוף רגז: ט ואמר יי למשה לא יקביל מנכון פרעה בדיל לאסגאה מופתי בארעא דמצרים: י ומשה ואהרן עבדו ית כל מופתא האלין קדם פרעה ותקיף יי ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארעיה: יא ואמר יי למשה ואהרן בארעא דמצרים למימר: יב ירחא הדין לכוון ריש ירחיא קדמאי הוא לכוון לירחי שתא: יג מלילו עם כל כנשתא דישראל למימר בעסרא לירחא הדין ויסבון להון גבר אמר לבית אבא אמרא לביתא: יד ואם זעיר ביתא מלאמתנאה על אמרא ויסב הוא ושיכביה דקריב לביתיה במנין נפשתא גבר לפום מיכליה תתמנון על אמרא: טו אמר שלים דכר בר שתיה

פירוש רשי

דבר ה' (לעיל ד:כז), 'ביום צותו' (ויקרא ג:ג), 'מן היום אשר צוה ה' והלאה' (במדבר יד:כג)? אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו עם חשכה: (יג) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר? והלא כבר נאמר 'אתה תדבר' (לעיל ד:לא)? אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה: למדני, והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם מדברים: דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשׂר לחדש. דברו היום בראש חדש, שיקחוהו 'בעשׂר לחדש': הנה פסח מצרים מקחו בעשׂור, ולא פסח דורות: שׂה לבית אבת. למשפחה אחת. הרי שהיו מרבין, יכול, שׂה אחד לכלן? תלמוד לומר 'שׂה לבית': (יד) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין 'מהיות משה' אחד, שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר, 'ולקח הוא ושכנו וגו'', זהו משמעו לפשוטו; ועוד יש בו מדרש: ללמד, שאחר שנמנו עליו, יכולין להתמעט ולמשך ידיהם הימנו, ולהמנות על שׂה אחר. אך אם באו למשך ידיהם ולהתמעט, 'מהיות משה' יתמעטו בעוד השׂה קיים, בהיותו בחיים, ולא משנשחט: במכסת. חשבון, וכן 'מכסת הערפך' (ויקרא כג:כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכל כזית: תכסו. תתמנון: (טו) תמים. בלא מום: בן שנה. כל שנתו קרוי 'בן שנה', כלומר, שנולד בשנה זו:

אשר ברגליך. ההולכים אחר עצתך והלוחך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארצך: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו, יצא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו, 'אל תסוף ראות פני' (לעיל ז:כח): (ט) למען רבות מופתי. 'מופתי' שנים, 'רבות' שלשה – מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (י) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן, אלא בשביל לסמכה לפרשה שלאחריה: (יא) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה, שכללו עם משה בדבור: בארץ מצרים. חוץ לפרך; או אינו אלא בתוך הפרך? תלמוד לומר 'כצאתי את העיר וגו' (לעיל ו:מב). ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הפרך, דבור חמור לא כל שכן! ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הפרך? לפי שהיתה מלאה גלולים: (יב) החדש הזה. הראהו לבנה בחדושה, ואמר לו: כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש; ואין מקרא יוצא מידי פשוטו: על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא איר קרוי שני, סיון – שלישי: הנה. נתקשה משה על מולד הלבנה, באיזו שעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו: כזה ראה וקדש! וכיצד הראהו? והלא לא היה נדבר עמו אלא ביום, שנאמר 'ויהי ביום

ח

טז

וְהָיָה לָכֶם מִן־הַכֹּבָשִׁים וּמִן־הָעֵצִים תִּקְחוּ: וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עֵד
 אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל־קָהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין
 הָעֲרָבִים: וּלְקַחוּ מִן־הָדָם וְנָתַנּוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמְּשָׁקוֹף עַל
 הַבְּתִים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ
 וּמִצּוֹת עַל־מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר וּבָשָׂל מְבָשָׁל בַּמַּיִם כִּי
 אִם־צְלִי־אֵשׁ רָאשׁוֹ עַל־כְּרַעְיוֹ וְעַל־קֶרְבּוֹ: וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר
 כֹּא וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים

תרגום אונקלוס

יְהִי לָכֹון מִן אֲמִרָא וּמִן בְּנֵי עֲזִיזָא תִסְבּוּן: טז וְיִהִי לָכֹון לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין וְיִסְבּוּן יְתִיָּה כָל קָהֵל כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמַשְׁיָא: יז וְיִסְבּוּן מִן דְּמָא וְיִתְנֹנּוּ עַל תְּרִין סַפִּיָּא וְעַל שְׁקָפָא עַל בְּתִיָּא דִּיכְלוּן יְתִיָּה בְּהוּן: יח וְיִכְלוּן יְתִיָּה בְּסָרָא בְּלִילָא הַדִּין טוֹי נֹר וּפְטִיר עַל מְרִין יִכְלוּנִיה: יט לֹא תִכְלוּן מִנִּיה כִּד חִי וְאַף לֹא כִד בְּשָׂלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא אֱלֹהִין טוֹי נֹר רִישִׁיָּה עַל כְּרַעְוִיָּה וְעַל גְּזִיָּה: כ וְלֹא תִשְׁאֲרוּן מִנִּיה עַד צִפְרָא וְדִישְׁתָּאֵר מִנִּיה עַד צִפְרָא בְּנוֹרָא תִיִּקְדּוּן: כא וְכִדִּין תִּכְלוּן יְתִיָּה חֲרָצִיכֹון יְהוֹן אֲסִירִין

פירוש רש"י

הָדָם; יָכוֹל, בְּיָד? תִּלְמוּד לומר 'אֲשֶׁר בִּסְפָּה' (להלן פסוק לז): הַמְּזוּזוֹת. הֵם הַזְקוּפוֹת, אַחַת מִכָּאן לַפֶּתַח וְאַחַת מִכָּאן: הַמְּשָׁקוֹף. הוּא הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִדְלֵת שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשֶׁסּוּגְרִין אוֹתוֹ. לִינְטִיל בִּלְעָז; וְלִשׁוֹן 'שְׁקִיפָה' – חֲבֻטָּה, כְּמוֹ 'קוֹל עֲלֶה נָדָף' (ויקרא כב:לד) דְּשִׁקִּיָּה. 'חֲבוּרָה' (לקמן טז:כה) – מְשָׁקוּפִי: עַל הַבְּתִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם. וְלֹא עַל מְשָׁקוֹף וּמְזוּזוֹת שֶׁבְּבֵית הַתֶּבֶן וּבֵית הַבֹּקֶר, שְׁאִין דְּרִין בְּתוֹכֹו: (יח) אֶת הַבָּשָׂר. וְלֹא גִידִים וְעֶצְמוֹת: עַל מִרְרִים. כָּל עֹשֶׁב מֵר נִקְרָא מִרֹר, וְצֹמֶם לֹאכֵל מֵר – זִכָּר לְיִמְרָרוֹ אֶת חֵיִיָּהֶם' (לעיל א:יד): (יט) אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר. שְׁאִינוּ צְלוּי כָּל צֶרֶךְ קוֹרְאוֹ 'נֶא' בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי: וּבָשָׂל מְבָשָׁל. כָּל זֶה בְּאַזְהָרֵת 'אֵל תֹּאכְלוּ: בַּמַּיִם. מִנֵּין לִשְׁאֵר מִשְׁקִין? תִּלְמוּד לומר 'וּבָשָׂל מְבָשָׁל' מִכָּל מְקוֹם: כִּי אִם צְלִי אֵשׁ. לְמַעַלָּה גִזַּר עָלָיו בְּמִצְוֹת 'עֲשֵׂה', וְכֹאן הוֹסִיף עָלָיו 'לֹא תַעֲשֶׂה' – 'אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְגו' כִּי אִם צְלִי אֵשׁ: רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ. צוּלָהּ כָּל כֹּאֲחֵד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כְּרַעְיוֹ וְעִם קֶרְבּוֹ; וּבְנֵי מַעְיוֹ נוֹתֵן לְתוֹכֹו אַחֵר הַדָּחֲתָן; וְלִשׁוֹן 'עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קֶרְבּוֹ' כְּלִשׁוֹן 'עַל צְבֹאֲתָם' (לעיל ד:כה) כְּמוֹ בְּצִבְאָתָם, כְּמוֹת שֶׁהֵן, אֵף זֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כָּל בָּשָׂר מְשֻׁלָּם: (כ) וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. מֵה תִּלְמוּד לומר 'עַד בֹּקֶר' פַּעַם שְׁנִיָּה? לִתֵּן בֹּקֶר עַל בֹּקֶר, שֶׁהַבֹּקֶר מִשְׁמַעוֹ הֵנֵךְ הַחֲמָה, וּבֹא הַכְּתוּב לְהַקְדִּים שְׁאִסּוּר בְּאִכְלָהּ מַעֲלוֹת הַשָּׁחַר. זֶהוּ לְפִי מִשְׁמַעוֹ; וְעוֹד מִדְּרַשׁ אַחֵר: לְמַד שְׁאִינוּ נִשְׂרָף בְּיוֹם טוֹב אֲלֹא בְּיוֹם הַמַּחֲרֵת, וְכֵן תִּדְרָשְׁנוּ: 'וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ' בִּבְקֶר רֹאשׁוֹן 'עַד בֹּקֶר' שְׁנִי תַעֲמִד וְתִשְׂרַפְנוּ: (כא) מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים. מִזְמָנִים לְדָרוֹךְ:

מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעֵצִים. אוֹ מִזֶּה אוֹ מִזֶּה, שְׁאֵף עֲזוֹ קְרוּי שֵׁה, שְׁנֹאֲמַר 'וְשֵׁה עֵצִים' (דברים יב:ד): (טז) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת. זֶהוּ לִשׁוֹן בִּקּוּר, שְׁטַעוֹן בִּקּוּר מִמוֹם אַרְבַּעַה יָמִים קִדָּם שְׁחִיטָה; וּמִפְּנֵי מֵה הַקָּדִים לְקִיחָתוֹ לְשְׁחִיטָתוֹ אַרְבַּעַה יָמִים, מֵה שְׁלֹא צִוָּה כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת? הִיָּה רַבִּי מִתִּיָּא בֶּן חֲרָשׁ אוֹמֵר: הָרִי הוּא אוֹמֵר 'וְאַעֲבֹר עָלֶיךָ וְאַרְאֶךָ וְהִנֵּה עֵתָךְ עֵת דִּדִּים' (יחזקאל ז:לט) – הַגִּיעָה שְׁבוּעָה שְׁנֹשְׁבַעַתִּי לְאַבְרָהָם שְׁאֵגָאֵל אֶת בְּנָיו, וְלֹא הָיוּ בְּיָדָם מִצּוֹת לְהַתְּעַסֵּק בָּהֶם כְּדִי שִׁיגָאֵלוּ, שְׁנֹאֲמַר 'וְאַתָּה עֲרֹם וְעָרִיָּה' (שם לח), וְנָתַן לָהֶם שְׁתֵּי מִצּוֹת – דָּם פֶּסַח וְדָם מִילָה שְׁמָלוֹ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה שְׁנֹאֲמַר מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמִּיךָ (שם לז) – בְּשֵׁנֵי דָמִים, וְאוֹמֵר 'גַּם אֶת בְּדָם בְּרִיתְךָ שְׁלַחְתִּי אֲסִירֶיךָ מִבּוֹר אֵין מִים בּוֹ' (תרי עשר, זכריה יט:יב) וְשֶׁהָיוּ שְׁטוּפִים בְּעִבּוּדָה זָרָה, אָמַר לָהֶם: 'מִשְׁכּוֹ וְקַחוּ לָכֶם' (לקמן פסוק לא), מִשְׁכּוֹ יְדִיכֶם מִעִבּוּדָה זָרָה וְקַחוּ לָכֶם צֹאן שֶׁל מִצְוָה: וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ וְגו'. וְכִי כָּלֵן שׁוֹחֲטִין? אֲלֹא מִכָּאן, שְׁשִׁלוּחֹו שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ: קָהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל. קָהַל וְעֵדָה וְיִשְׂרָאֵל. מִכָּאן אָמְרוּ פֶּסַחִי צְבוּר נִשְׁחֲטִין בְּשִׁלְשׁ כְּתוּבֹת זֶה אַחֵר זֶה: נִכְנָסָה כֶּת רֹאשׁוֹנָה – נִנְעָלוּ דִּלְתוֹת הָעֶזְרָה וְכו', כְּדֹאֲתָא בְּפֶסַחִים (דף סד:): בֵּין הָעֲרָבִים. מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעָלָה קְרוּי 'בֵּין הָעֲרָבִים', שֶׁהַשְּׁמֶשׁ נוֹטֵה לְבֵית מִבּוֹאֵל לְעֲרָב; וְלִשׁוֹן 'בֵּין הָעֲרָבִים' נִרְאֶה בְּעִינֵי, אוֹתָן שְׁעוֹת שֶׁבֵּין עֲרִיבַת הַיּוֹם לְעֲרִיבַת הַלֵּילָה, עֲרִיבַת הַיּוֹם בְּתַחֲלַת שְׁבַע שְׁעוֹת מִכִּי יִנָּטוּ צְלָלֵי עָרֶב, וְעֲרִיבַת הַלֵּילָה בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה. 'עָרֶב' לִשׁוֹן נֶשֶׁף וְחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ 'עָרֶבָה כָּל שְׁמֻחָה' (ישעיה ט:לב): (יז) וְלָקַחוּ מִן הָדָם. זֶה קִבְּלַת

ח

נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא כֹּב
 לַיהוָה: וְעִבְרָתִי בְּאַרְץ־מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ
 מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
 כֹּג וְהָיָה הָדֵם לָכֶם לָאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הָדֵם
 וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַכְתִּי בְּאַרְץ מִצְרַיִם:
 כֹּד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגַתֶּם אֹתוֹ חֵג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת
 כֹּה עוֹלָם תִּחְגְּלוּ: שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֵךְ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
 שָׂאֵר מִבִּתְיֵיכֶם כִּי | כָּל־אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם

תרגום אונקלוס

מִסְנִיכּוֹן בְּרַגְלֵיכּוֹן וְחוֹטְרִיכּוֹן בְּיַדְכּוֹן וְתִיכּוֹן יִתִּיה בְּבַהִילוֹ פֶּסַח הוּא קָדֵם יי: כֹּב וְאַתְגְּלִי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּלִילִיא
 הָדִין וְאַקְטוֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵאָנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעוֹת מִצְרַיִם אַעבִיד דִּינִין אָנָּא יי: כֹּג וְיִהִי דְּמָא
 לְכוֹן לָאֵת עַל בִּתְיָא דְּאַתּוֹן תַּמָּן וְאַחֲזִי יֵת דְּמָא וְאַחוּס עֲלִיכּוֹן וְלֹא יְהִי בְכוֹן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלִי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
 כֹּד וְיִהִי יוֹמָא הָדִין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגּוֹן יִתִּיה חֲגָא קָדֵם יי לְדִרְיִכּוֹן קִים עֲלֵם תִּיחְגְּנִיָּה: כֹּה שִׁבְעָא יוֹמִין פִּטְיָרָא
 תִּיכּוֹן בְּרִם בְּיוֹמָא קְדָמָא תַּבְטְלוֹן חֲמִירָא מִבִּתְיִכּוֹן אֲרִי כָּל דְּיִכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיבִי אָנְשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא

פירוש רש"י

הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרִי – שׁוֹמֵעַ אֲנִי
 יִלְקָה כְּמוֹתָיו? תִּלְמוּד לומר 'לֹא יְהִי בְכֶם נֶגֶף':
 (כֹּד) לְזִכְרוֹן. לְדוֹרוֹת: וַחֲגַתֶּם אֹתוֹ. יוֹם שֶׁהוּא לֶךְ
 לְזִכְרוֹן אֶתְּ חוֹגְגוֹ. וְעֵדִין לֹא שְׁמַעְנוּ אִיזְהוּ יוֹם
 הַזִּכְרוֹן – תִּלְמוּד לומר 'זְכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
 יֵצְאוֹתֶם' (לִקְמָן י:ג) – לְמַדְנוּ שִׁיּוֹם הֵיכָא הוּא יוֹם שֶׁל
 זְכוֹר, וְאִיזְהוּ יוֹם יֵצְאוֹ? תִּלְמוּד לומר 'מִמַּחֲרַת
 הַפֶּסַח יֵצְאוּ' (בְּמִדְבָּר ל:ג) הָיָה אוֹמֵר: יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר
 בְּנִסָּן הוּא שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁהָיָה לֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר
 אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח וְלִפְקֹר יֵצְאוּ: לְדוֹרֵיכֶם וְגו'. שׁוֹמֵעַ
 אֲנִי מַעֲוֵט דּוֹרוֹת – שְׁנַיִם! תִּלְמוּד לומר 'חֻקַּת עוֹלָם
 תִּחְגְּלוּ': (כֹּה) שִׁבְעַת יָמִים. שִׁיטֵּינָא שֶׁל יָמִים: שִׁבְעַת יָמִים
 מִצּוֹת תֹּאכְלוּ. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר 'שִׁשֶּׁת יָמִים
 תֹּאכְלוּ מִצּוֹת' (דְּבָרִים י:ג:כֹּה) לְמַדְנוּ עַל שְׁבִיעֵי שֶׁל
 פֶּסַח שֶׁאֵינוֹ חוֹבָה לְאָכֹל מִצָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאכֵל
 חֶמֶץ. מִנֵּין אָף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת? זוֹ מִדָּה בַּתּוֹרָה, דִּבְרַ
 שֶׁהָיָה בְּכָלל וְיֵצֵא מִן הַכָּלל לְלַמֵּד – לֹא לְלַמֵּד עַל
 עֲצָמוֹ בִּלְבַד יֵצֵא, אֲלֵא לְלַמֵּד עַל הַכָּלל כֻּלּוֹ יֵצֵא: מֵה
 שְׁבִיעֵי רְשׁוּת אָף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת; יָכוֹל, אָף לִילָה
 הָרֵאשׁוֹן רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר 'בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצָּה'
 (לִקְמָן פְּסוּק כֹּה) – הַכְּתוּב קִבְּעוּ חוֹבָה: אֵךְ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן
 תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר. מַעֲרַב יוֹם טוֹב, וְקִרְוֵי רֵאשׁוֹן לְפִי
 שֶׁהוּא לְפָנֶי הַשְּׁבָעָה; וּמִצִּינוּ מִקְדָּם קִרְוֵי רֵאשׁוֹן,
 כְּמוֹ 'הָרֵאשׁוֹן אָדָם תּוֹלֵד' (אִיּוֹב ג:פֹּד) – הִלְפִּנִי אָדָם
 נוֹלְדָתִי? ; אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא רֵאשׁוֹן שֶׁל שְׁבָעָה? תִּלְמוּד
 לומר 'לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ' (לִקְמָן כֹּה:טו) – לֹא תִשְׁחַט
 הַפֶּסַח, וְעֵדִין חֶמֶץ קִים: הַנֶּפֶשׁ הַהוּא. כְּשֶׁהִיא בְּנִפְשָׁה
 וּבְדַעְתָּהּ, פֶּרֶט לְאֵנוֹס: מִיִּשְׂרָאֵל. שׁוֹמֵעַ אֲנִי תִכְרַת
 מִיִּשְׂרָאֵל וְתִלְךְ לָהּ לַעַם אַחֵר? תִּלְמוּד לומר בְּמָקוֹם
 אַחֵר 'מִלְפָּנֶי' (וִיקָרָא י:כֹּה) – בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּתִי:

בַּחֲפֹזוֹן. לְשׁוֹן בְּהִלָּה וּמַהִירוֹת, כְּמוֹ 'וְיִהִי דוֹד נַחֲפֹז
 לְלִכְתָּ' (שְׁמוּאֵל טו:כג), 'אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בַּחֲפֹזִים'
 (מְלָכִים כב:כו): פֶּסַח הוּא לֵה. הַקֶּרֶבֶן קִרְוֵי 'פֶּסַח' עַל
 שֵׁם הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה
 מְדַלֵּג בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבִין בְּתֵי מִצְרַיִם, וְקוֹפֵץ
 מִמִּצְרֵי לְמִצְרֵי וְיִשְׂרָאֵל אֲמַצְעֵי נִמְלֵט, – וְאַתֶּם עָשׂוּ
 כָּל עֲבוֹדוֹתֵינוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, דֶּרֶךְ דְּלוּג וְקִפִּיצָה, זָכַר
 לְשֵׁמוֹ שְׁקִרְוֵי פֶסַח: (כֹּב) וְעִבְרָתִי. כְּמִלְךְ הַעוֹבֵר
 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּבַהֲעֵבְרָה אַחַת וּבְרַגְעַ אַחַד כָּלֵן
 לוֹקִין: כָּל בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם. אָף בְּכוֹרוֹת אַחֵרִים
 וְהֵם בְּמִצְרַיִם; וּמִנֵּין אָף בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם שֶׁבְּמִקְוֹמוֹת
 אַחֵרִים? תִּלְמוּד לומר 'לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבִכּוֹרֵיהֶם'
 (תְּהִלִּים סדר יח פְּסוּק עה, מִזְמוֹר קלג שְׁלֹשׁ פְּסוּק י): מֵאָדָם וְעַד
 בְּהֵמָה. מִי שֶׁהִתְחִיל בְּעֵבְרָה תַּחֲלָה – מִמֵּנוּ מִתְחַלֵּת
 הַפְּרַעְנוּת: וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם. שֶׁל עֵץ נִרְקֶבֶת, וְשֶׁל
 מִתְכַּת נִמְסָה וְנִתְכַּת לְאַרְץ: אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה'. אֲנִי
 בְּעֲצָמִי וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ: (כֹּג) וְהָיָה הָדֵם לָכֶם לָאֵת.
 לָכֶם לָאוֹת וְלֹא לְאַחֵרִים לָאוֹת; מִכָּאן שֶׁלֹּא נִתְּנוּ הָדֵם
 אֲלֵא מִבְּפָנִים: וְרָאִיתִי אֶת הָדֵם. הַכָּל גְּלוּי לְפָנָיו, אֲלֵא
 אִמֵּר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: נוֹתֵן אֲנִי אֶת עֵינֵי לְרֹאוֹת
 שְׂאֵתָם עֲסוּקִים בְּמִצּוֹתֵי, וּפִסַּח אֲנִי עֲלֵיכֶם: וּפִסַּחְתִּי.
 וְחִמְלָתִי, וְדוֹמָה לוֹ 'פֶּסַח וְהַמְלִיט' (יִשְׁעִיָּה יב:מ); וְאַנִּי
 אוֹמֵר כָּל פְּסִיחָה לְשׁוֹן דְּלוּג וְקִפִּיצָה – 'וּפִסַּחְתִּי'
 מְדַלֵּג הָיָה מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְבִתֵּי מִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ שְׁרוּיִם
 זֶה בְּתוֹךְ זֶה. וְכֵן 'פֶּסַחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים' (מְלָכִים
 טו:כב) וְכֵן כָּל הַפֶּסַחִים הוֹלְכִים כְּקוֹפְצִים. וְכֵן 'פֶּסוּחַ
 וְהַמְלִיט' – מְדַלְּגוֹ וּמִמְלָטוֹ מִבֵּין הַמּוֹמְתִים: וְלֹא יְהִי
 בְכֶם נֶגֶף. אֲבָל הוּא הוּא בְּמִצְרַיִם; הָרִי שֶׁהָיָה מִצְרִי
 בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל – יָכוֹל, יִמְלֵט? תִּלְמוּד לומר 'וְלֹא
 יְהִי בְכֶם נֶגֶף', אֲבָל הוּא בְּמִצְרַיִם שֶׁבְּבִתְיֵיכֶם;

ח

כז הָרָאשֶׁן עַד-יּוֹם הַשְּׁבַעַי: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֹאכַל
כז לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם
הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-עַבְדֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם
כח הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: בָּרָאשֶׁן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב
כט תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: שִׁבְעַת יָמִים שָׁאֵר
לֹא יִמָּצָא בְּבִתְיֶכֶם כִּי | כָּל-אֹכֵל מִחֻמָּצָת וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת
ל יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: כָּל-מִחֻמָּצָת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם
תֹּאכְלוּ מִצֵּת:

לא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן
לב לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח: וּלְקַחְתֶּם אֲגֵדַת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם

תרגום אונקלוס

קדמא עד יומא שביעא: כז וביומא קדמא מערע קדיש וביומא שביעא מערע קדיש יהי לכוון
כל עבידא לא יתעביד בהון ברם מא דמתאכיל לכל נפש הוא בלחודוהי יתעביד לכוון: כז ותשרון ית פטירא
ארי בכרן יומא הדין אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים ותשרון ית יומא הדין לדריכון קים עלם: כח בניסן
בארבעת עשר יומא לירחא ברמשא תיכלון פטירא עד יומא חד ועשרין לירחא ברמשא: כט שבעא יומין
חמירא לא ישתכח בבתיכון ארי כל דייכול מחמא וישתיצי אנשא ההוא מכנשתא דישראל בגיורא
וביציביא דארעא: ל כל מחמא לא תיכלון בכל מותבניכון תיכלון פטירא: לא וקרא משה לכל סבי ישראל
ואמר להון אתנגידו וסבו לכוון מן בני ענא לזרעיתכון וכוסו פסחא: לב ותסבון אסרת איזובא ותטבלון בדמא

פירוש רש"י

(לקמן י:י). מה תלמוד לומר 'בביתכם'? מה ביתך
ברשותך, אף גבולך שברשותך. יצא חמצו של
נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות:
כי כל אכל מחמץ. לענש פרת על השאור;
והלא כבר ענש על החמץ? אלא שלא תאמר: חמץ
שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי
לאכילה לא יענש עליו; ואם ענש על השאור
ולא ענש על החמץ, הייתי אומר: שאור שהוא
מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ
אחרים לא יענש עליו! לכה נאמרו שניהם:
בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל,
הצרך לרבות את הגרים: (ל) מחמץ לא תאכלו.
אזהרה על אכילת שאור: כל מחמץ. להביא את
תערכתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה בא
ללמד, שתהא ראוייה להאכל 'בכל מושבתיכם' –
פרט למעשר שני וחלות תודה: (לא) משכו. מי
שיש לו צאן ימשך משלו; וקחו. מי שאין לו
יקח מן השוק: למשפחתיכם. 'שה לבית אבת' (לעיל
פסוק יג): (לב) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין:
אגדת אזוב. שלשה קלחין קרויין 'אגדה':

מפתח סדרי התנ"ך

סדר ח פותח: עוד נגע אחד אביא על-פרעה וכהפטרותו חוברו נבואות של נביאים שונים שסודרו זה אחרי זה בתרי
עשר שנקבע כספר אחד: פתיחת ההפטרות בדברי הנביא מיכה: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: וסיימה
בדברי הנביא נחום: טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חסי בו: (יאנה – יב:ח).

ח

אֲשֶׁר-בִּסְף וְהִגַּעְתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְף
 וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר: וְעָבַר יְהוָה לִנְגֹף
 אֶת-מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה
 עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמָּשְׁחִית לָבָא אֶל-בְּתִיכֶם לִנְגֹף: וּשְׁמַרְתֶּם
 אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה לְחֹק-לָךְ וּלְבִנְיֶךָ עַד-עוֹלָם: וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: וְהָיָה
 כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וְאַמַּרְתֶּם זָבַח-פֶּסַח
 הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם
 וְאֶת-בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ: וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר

ט א צוה יהוה את-משה ואהרן כן עשו: ויהי | בחצי לב ששי

הַלַּיְלָה וַיְהִי הַכָּה כָּל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרָעָה הַיֵּשֶׁב
 בַּעַל-כֶּסֶאֱוָד עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: וַיָּקָם

תרגום אונקלוס

דבמנא ותדון לשקפא ולתריין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתיה עד צפרא: לג ויתגלי יי
 לממחי ית מצראי ויחזי ית דמא על שקפא ועל תריין ספיא ויחוס יי על תרעא ולא ישבוק מחבלא למיעל לבתיכון
 לממחי: לד ותטרוין ית פתגמא הדין לקים לך ולבנך עד עלמא: לה ויהי ארי תיעלון לארעא דיתין יי לכון כמא דמליל
 ותטרוין ית פולחנא הדין: לו ויהי ארי יימרון לכון בניכון מא פולחנא הדין לכון: לו ותימרון דיבח חיס הוא קדם יי
 דחס על בתי בני ישראל במצרים כד מחא ית מצראי וית פתנא שיזיב וכרע עמא וסגידו: לח ואזלו ועבדו בני ישראל
 כמא דפסקי יי ית משה ואהרן כן עבדו: א והיה בפלגות ליליא ויי קטל כל בוכרא בארעא דמצרים
 מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על כורסי מלכותיה עד בוכרא דשבא דבבית אסירי וכל בוכרא דבעירא: ז וקם

פירוש רש"י

אֲשֶׁר בִּסְף. בפלי, כמו 'ספות כסף' (מלכים כו:יב): מן
 הדם אֲשֶׁר בִּסְף. למה חזר ושנאו? שלא תאמר
 טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד 'אֲשֶׁר
 בִּסְף' שתהא כל נתינה ונתינה 'מן הדם אֲשֶׁר בִּסְף'
 על כל הגעה – טבילה: ואתם לא תצאו וגו'. מגיד,
 שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו
 מבחין בין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים
 הוא, שנאמר 'בו תרמש כל חיתו יער' (תהלים סדר
 יד פסוק עט, מזמור קג שלנו פסוק כ): (לג) ופסח. 'וחמל';
 ויש לומר 'ודלג': ולא יתן המשחית. ולא יתן לו
 יכלת לבא, כמו 'ולא נתנו אלהים להרע עמדי'
 (בראשית כט:ו): (לה) והיה כי תבאו אל הארץ. תלה
 הכתוב עבודה [ויג מצוה] זו בביאתם לארץ, ולא
 נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה
 השנית ועל פי הדבור: כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר. והיכן דבר?
 'והבאתי אתכם אל הארץ וגו' (לעיל ד:יז): (לז) ויקד
 העם. על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת
 הבנים שיהיו להם וישאלום: (לח) וילכו ויעשו בני

מפתח סדרי התנך

רש"י בדברים [יג:יח] מדגיש את חשיבות העובדה שהיתר היציאה ניתן על ידי פרעה! הקדוש-ברוך-הוא מצווה אותנו
 שמוֹר אֶת-חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה. שואל רש"י והלא
 ביום יצאו...? אלא, לפי שכלילה נתן להם פרעה רשות לצאת... ועל כן מועד היציאה נחשב כלילה, הגם שבפועל יצאו
 רק בבוקר. ואולי זו הסיבה לקביעת ראש הסדר כאן ויהי בחצי הלילה... ויקם פרעה לילה... ויאמר קומו צאו...

ט

פָּרַעַה לַיְלָה הוּא וְכָל-עַבְדָּיו וְכָל-מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם
 ג כִּי-אֵין בֵּית אִשָּׁר אֵין-שֵׁם מֵת: וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ
 צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם-אַתֶּם גַּם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת-יְהוָה כְּדִבְרֵכֶם:
 ד גַּם-צִאֲנֻכֶם גַּם-בְּקִרְכֶם קָחוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַּתֶּם גַּם-אֶתִּי:
 ה וַתִּחְזַק מִצְרַיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלֵנוּ מֵתִים:
 ו וַיֵּשֶׁא הָעָם אֶת-בְּצֻקוֹ טָרִם יַחֲמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל-שִׁכְמָם:
 ז וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כְּלִי-כֶסֶף וְכָלִי זָהָב
 ח וּשְׁמָלָתָ: וַיהוָה נָתַן אֶת-חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיִּנְצְלוּ
 אֶת-מִצְרַיִם:

ט וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֵס סִכְתָּה כְּשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבֻרִים לֵאמֹר
 יא לְבַד מִטֹּף: וְגַם-עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וּצֹאן וּבָקָר מִקְנֵה כְּבֹד מֵאֹד: וַיֹּאפּוּ
 אֶת-הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֹץ כִּי-גִרְשׁוּ

תרגום אונקלוס

פָּרַעַה בְּלִילִיָּא הוּא וְכָל עַבְדֵּיהּ וְכָל מִצְרַיִם וַהֲוֹת צוֹחָתָא רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אַרִי לִית בֵּיתָא תַּמָּן דְּלֹא הָוָה
 בֵּיהּ מִיתָא: ג וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּלִילִיָּא וַאֲמַר קוּמוּ פּוּקוּ מִגּוֹ עַמִּי אֶף אַתְּוֹן אֶף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲיִזְלוּ
 פְּלַחוּ קָדָם יי כְּמָא דְהִוִּיתוּן אֲמַרִין: ד אֶף עֲנִכּוֹן אֶף תּוֹרִיכּוֹן דִּבְרוּ כְּמָא דְמִלִּילְתוּן וַאֲיִזְלוּ וְצִלוּ אֶף עַלִּי:
 ה וַתִּקְיפוּ מִצְרַיִם עַל עַמָּא לְאוֹחָתָא לְשַׁלְּחוֹתְהוֹן מִן אֶרֶעָא אַרִי אָמְרוּ כּוֹלֵנָא מִיתִין: ז וְנִטְל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן
 עַד לֹא חֲמַע מוֹתָר אֲצוֹתְהוֹן צָרִיר בְּלָבוּשִׁיהוֹן עַל כְּתִפֵּיהוֹן: ז וּבְנֵי יִשְ�רָאֵל עֲבַדוּ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ
 מִמִּצְרַיִם מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּזָהָב וְלָבוּשִׁין: ח וַיִּי יְהִב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַאֲשְׁאִילוּנֵן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם: ט
 וְנִטְלוּ בְנֵי יִשְ�רָאֵל מֵרַעַמְסֵס לְסִכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוּבְרָא רַגְלָאָה בָּר מִטְפְּלָא: י וַאֲף נּוֹכְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן
 וְעָנָא וְתוֹרִי בְּעִירָא סְגִי לְחֻדָּא: יא וַאֲפּוּ יֵת לִישָׁא דְאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצֵן פְּטִירֵן אַרִי לֹא חֲמַע אַרִי אֲתִרְכוּ

פירוש רש"י

(ב) וַיִּקֶּם פָּרַעַה. מִמִּטָּתוֹ: לַיְלָה. וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַמְּלָכִים
 בְּשִׁלְשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם: הוּא. תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי כֵן עַבְדָּיו;
 מִלְּמַד, שֶׁהָיָה הוּא מְחֹזֵר עַל בְּתִי עַבְדָּיו וּמִמַּעְמִידֵן:
 כִּי אֵין בֵּית אִשָּׁר אֵין שֵׁם מֵת. יֵשׁ שֵׁם בְּכוֹר – מֵת.
 אֵין שֵׁם בְּכוֹר – גְּדוֹל שֶׁבְּבִית קְרוֹי בְּכוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר
 'אֶף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנָהוּ' (תהלים סדר יב פסוק פו, מזמור פח
 שִׁלְנוּ פִּסְקוֹ כח). דָּבָר אַחֵר: מִצְרִיּוֹת מְזֻנּוֹת תַּחַת
 בְּעִלְיָהֶן וַיּוֹלְדוּת מְרוֹקִים פְּנוּיִים וְהָיוּ לָהֶם בְּכוֹרוֹת
 הַרְבֵּה, פְּעָמִים הֵם חֲמֹשֶׁה לְאִשָּׁה אַחַת, כֹּל אֶחָד
 בְּכוֹר לְאִבּוֹ: (ג) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה. מִגִּיד
 שֶׁהָיָה מְחֹזֵר עַל פִּתְחֵי הָעִיר וְצוּעֵק: הֵיכָן מֹשֶׁה
 שָׂרוּי? הֵיכָן אַהֲרֹן שָׂרוּי? : גַּם אַתֶּם. הַגְּבֻרִים:
 גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הֵטָף: וּלְכוּ עֲבַדוּ וגו' כְּדִבְרֵכֶם. הַכֹּל
 כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתֶּם וְלֹא כְּשֶׁאֲמַרְתִּי אֲנִי; בָּטָל 'לֹא
 אֲשַׁלַּח' (לעיל ג:יז), 'בָּטָל מִי וְמִי הַהֲלָכִים' (לעיל ז:ח),
 'בָּטָל רַק צִאֲנֻכֶם וּבְקִרְכֶם יִצְגוּ' (שם ז:כד):
 (ד) גַּם צִאֲנֻכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ. וּמָהוּ 'כְּאִשֶּׁר
 דִּבַּרְתֶּם'? – גַּם אֶתָּה תִּתֵּן בְּיָדְנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת'
 (לעיל ז:כה) 'קָחוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם': וּבִרְכַּתֶּם גַּם

אֶתִּי. הַתְּפַלְלוּ עָלַי שְׁלֹא אָמוּת, שְׁאֲנִי בְּכוֹר:
 (ה) כָּלֵנוּ מֵתִים. אָמְרוּ: לֹא כַּגְזֵרֶת מֹשֶׁה הוּא,
 שֶׁהָרִי אָמַר 'וּמֵת כָּל בְּכוֹר' (לעיל ח:ה) וְכֵאֵן אֶף
 הַפְּשׁוּטִים מֵתִים, חֲמֹשֶׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית אֶחָד:
 (ו) טָרִם יַחֲמֹץ. הַמִּצְרַיִם לֹא הִנִּיחוּם לְשִׁהוֹת כְּדִי
 חֲמוּץ: מִשְׁאֲרֵתָם. שִׁירֵי מִצָּה וּמְרוֹר: עַל שִׁכְמָם. אֶף
 עַל פִּי שֶׁבְּהִמּוֹת הַרְבֵּה הוֹלִיכּוּ עִמָּהֶם, מְחַבְּבִים הָיוּ
 אֶת הַמִּצְוָה: (ז) כְּדִבַּר מֹשֶׁה. שֶׁאָמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם
 'וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲהוּ' (לעיל ח:ב): וּשְׁמָלָתָ. אֶף הֵן
 הָיוּ חֲשׁוּבוֹת לָהֶם מִן הַכֶּסֶף וּמִן הַזָּהָב, וְהִמָּאָחַר
 בַּפִּסּוֹק חָשׁוּב: (ח) וַיִּשְׁאַלּוּם. אֶף מָה שְׁלֹא הָיוּ
 שׁוֹאֲלִים מֵהֶם הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם. אֶתָּה אוֹמֵר אֶחָד,
 טַל שְׁנִים וְלֵךְ: וַיִּנְצְלוּ. וְרוֹקִינוּ: (ט) מֵרַעַמְסֵס סִכְתָּה.
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים מִל הָיוּ, וּבָאוּ שָׁם לְפִי שְׁעָה,
 שֶׁנֶּאֱמַר 'וַאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים' (לִקְמֹן שְׁמוֹת
 י:לא): הַגְּבֻרִים. מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה: (י) עָרַב
 רַב. תַּעֲרֹכֶת אָמוּת שֶׁל גְּרִים: (יא) עֲגֹת מִצּוֹת.
 חֲרָרָה שֶׁל מִצָּה; בָּצֵק שֶׁלֹּא הִחְמִיץ קְרוֹי מִצָּה:

ט

יב ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם: ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות יהוה מארץ מצרים: ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה ליהוה שמרים לכל-בני ישראל לדרתם:

טו ויאמר יהוה אל-משה ואהרן זאת חקת הפסח כל-בן-נכר לא-יאכל בו: לו טז, וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: תושב ושכיר

תרגום אונקלוס

ממצרים ולא יכלו להתעכב ואף זדין לא עבדו להון: יב ומותב בני ישראל דיתיבו במצרים ארבע מאה ותלתין שנים: יג והנה מסוף ארבע מאה ותלתין שנים והנה בכרן יומא הדין נפקו כל חיליא דיי מארעא דמצרים: יד לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי נטיר לכל בני ישראל לדריהון: טו ואמר יי למשה ואהרן דא גזירת פסחא כל בר ישראל דישתמד לא ייכול ביה: טז וכל עבד גבר זבין כספא ותגזר תיה בכין ייכול ביה: יז תותבא ואגירא

פירוש רש"י

ומביאתן למצרים עד יציאתן מאתים ועשר שנים. וזה אחד מן הדברים ששנו לתלמי המלך: (יג) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד שפיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין; בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, בחמשה עשר בניסן נולד יצחק, ובחמשה עשר בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים: (יד) ליל שמרים הוא לה'. שהיה הקדוש ברוך הוא שומר ומצפה לו לקים הבטחתו 'להוציאם מארץ מצרים': הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם, כלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. משמר ובא מן המזיקין, כענין שנאמר 'ולא יתן המשחית וגו' (לעיל ח:ג): (טו) זאת חקת הפסח. בארבעה עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתכרו מעשו לאביו שבשמים. ואחד הגוי ואחד ישראל משמד במשמע: (טז) ומלתה אתו אז יאכל בו. רבו; מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח. אם כן, מה תלמוד לומר 'אז יאכל בו'? העבד: (יז) תושב. זה גר תושב; ושכיר. זה גוי; ומה תלמוד לומר 'והלא ערלים הם? ונאמר 'וכל ערל לא יאכל בו' (לקמן פסוק כ) אלא, כגון: ערבי מהול וגבעוני מהול, והוא תושב או שכיר:

וגם צדה לא עשו להם. לדרך; מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו: היאך נצא למדבר בלא צדה? אלא האמינו והלכו; הוא שמפרש בקבלה: 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' (ירמיה א:כא). מה שכר מפרש אחריו? – 'קדש ישראל לה' וגו' (שם כב): (יב) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. בין הכל, משנולד יצחק עד עכשו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים 'פי גר יהיה זרעך' (בראשית יב:יג); ושלשים שנה היו משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר: בארץ מצרים לבדה, שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה; צא וחשב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך. ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים. והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו 'גרות', ואפלו בחברון, שנאמר 'אשר גר שם אברהם ויצחק' (בראשית לז:ט), ואומר 'את ארץ מגריהם אשר גרו בה' (לעיל ד:ג), לפיכך אתה צריך לומר 'פי גר יהיה זרעך' – משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק תמצא

סדר ט פותח במכת בכורות ויהי בחצי הלילה וז' הפה כל-בכור בארץ מצרים והפטרתו היא כנבואת ישעיה (ח:יח) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה-מלילה שמר מה-מליל. אמר שמר אתה בקר וגם-לילה... בירושלמי (תענית אא:א) אמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו: בספרו של רבי מאיר מצאו כתוב משא דומה – משא רומי. וכך פייט רבי ינאי: ישמע לאדום כשמע מצרים // משא דומה כמשא מצרים. וגם פיוטו המפורסם שנקבע בהגדה של פסח: אז רוב נסים הפלאת בלילה... זרע בכורי פתרוס מחצתה בחצי לילה...

פורה תדרוך כשומר מה מלילה, צרח כשומר ונס אתה בקר וגם לילה... תאיר כאור יום חשיכת לילה.

ט

יח לא־יאכל בו: בבית אחד יאכל לא־תוציא מן־הבית מן־הבשר חוצה

בא

יט, כ ועצם לא תשפרו־בו: כל־עדת ישראל יעשו אתו: וכי־גור אתך גר

ועשה פסח ליהוה המול לו כל־זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח

כא הארץ וכל־ערל לא־יאכל בו: תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר

כב בתוכם: ויעשו כל־בני ישראל כאשר צוה יהוה את־משה ואת־אהרן

כג כן עשו: ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה לה

את־בני ישראל מארץ מצרים על־צבאתם:

א, ב וידבר יהוה אל־משה לאמר: קדש־לי כל־בכור פטר כל־רחם בבני לו שביעי ז

ג ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל־העם זכור את־היום

הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה אתכם

ד, ה מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יצאים בחדש האביב: והיה כי־יביאך

יהוה אל־ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבوسی אשר נשבע

תרגום אונקלוס

לא ייכול ביה: יח בחבורא חדא יתאכיל לא תפקון מן ביתא מן בשרא לברא וגרמא לא תתברון ביה: יט כל כנשתא דישראל יעבדון יתיה: כ וארי יתגיר עמכון גיורא ויעביד פסחא קדם יי מגזר ליה כל דכורא ובכנ יקרב למעבדיה ויהי כיציבי ארעא וכל ערלא לא ייכול ביה: כא אורייתא חדא תהי ליציביא ולגיריא דיתגירון ביניכון: כב ועבדו כל בני ישראל כמא דפקיד יי ית משה וית אהרן כן עבדו: כג והוה בכרן יומא הדין אפיק יי ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:

א ומליל יי עם משה למימר: ב אקדיש קדמי כל בוכרא פתח כל ולדא בבני ישראל באנשא ובבעירא דילי הוא: ג ואמר משה לעמא הוו דכירין ית יומא הדין דנפקתון ממצרים מבית עבדותא ארי בתקוף יד אפיק יי יתכון מכא ולא יתאכיל חמיע: ד יומא דין אתון נפקין בירחא דאביבא: ה ויהי ארי יעילנך יי לארע כנענאי וחתי ואמורי וחוי ויבוסאי דקניי

פירוש רש"י

(יח) בבית אחד יאכל. בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו; אתה אומר בחבורה אחת, או אינו אלא 'בבית אחד' כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית? תלמוד לומר 'על הבתים אשר יאכלו אתו בהם' (לעיל פסוק יז) – מכאן, שהאוכל אוכל בשני מקומות: לא תוציא מן הבית. מן החבורה: ועצם לא תשפרו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית בשר – יש בו משום שבירת עצם; אין עליו כזית בשר [או מח] – אין בו משום שבירת עצם: (יט) כל עדת ישראל יעשו אתו. למה נאמר? לפי שהוא אומר בפסח מצרים 'שה לבית אבת' (לעיל פסוק יג) – שנמנו עליו למשפחות, יכול, אף פסח דורות כן? תלמוד לומר 'כל עדת ישראל יעשו אתו': (כ) ועשה פסח. יכול, כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר 'והיה כאזרח הארץ' – מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו משמד לערלות,

ואינו למד מ'בן נכר לא יאכל בו' (לעיל פסוק טו): (כא) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה:

סדר י (ב) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו 'פטר מים ראשית מדון' (משלי ד:ק"ב).

וכן 'פטריו בשפה' (תהלים סדר ג פסוק כג, מזמור כא שלנו פסוק ח) – יפתחו שפתיים: לי הוא. לעצמי קנייתים על ידי שהכיתי בכורי מצרים: (ג) זכור את היום הזה. למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום: (ד) בחדש האביב. וכי לא היו יודעים באיזה חודש? אלא כך אמר להם: ראו חסד שגמלכם, שמוציא אתכם בחדש שהוא פשר לצאת – לא חמה ולא צנה ולא גשמים. וכן הוא אומר 'מוציא אסירים בפושרות' (תהלים סדר ט פסוק ח, מזמור טז שלנו פסוק ז) – חודש שהוא כשר לצאת:

(ה) אל ארץ הכנעני וגו'. ואף על פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע, שכלן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחות כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא 'כנעני': נשבע

י

לֹא־בָתִּיךָ לָתֵת לְךָ אֶרֶץ זִבַּת חֶלֶב וְדִבַּשׁ וְעִבַדְתָּ אֶת־הָעֲבָדָה הַזֹּאת
וְ^ז בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה: שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּאת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חֵג לַיהוָה: מִצּוֹת
יֹאכֹל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר
ח בְּכָל־גִּבְלֶךָ: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בָּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי
ט בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן
י תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיַד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם: וְשִׁמַּרְתָּ
אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים יְמִימָה:

יֹא וְהָיָה כִּי־יִבְאֶךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּע לְךָ וְלֹא־בָתִּיךָ וְנִתְּנָה לְ^ז
יב לְךָ: וְהִעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רַחֲם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר | שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה
יג לְךָ הַזִּכְרִים לַיהוָה: וְכָל־פֶּטֶר חֵמֶל תִּפְדֶּה בָשָׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ

תרגום אונקלוס

לֹא־בָתִּיךָ לְמַתֵּן לְךָ אֶרֶע עֲבָדָה חֶלֶב וְדִבַּשׁ וְתַפְלַח יֵת פּוֹלְחָנָא הָדָא בִּירְחָא הָדִין: וְשִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטְיָרָא
וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֵגָא קָדָם יי: ז פִּטְיָרָא יִתְאַכִּיל יֵת שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזִּי לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יִתְחַזִּי לְךָ חֶמֶר בְּכָל תַּחֲוּמָךְ:
ח וְתַחֲוִי לְבָרְךָ בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דָּא עָבַד יי לִי בְּמִפְקֵי מִצְרָיִם: ט וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ
בְּדִיל דְּתַהִי אוֹרִיתָא דִּי בְּפּוֹמָךְ אֲרִי בְּיַד תְּקִיפָא אִפְקֵךְ יי מִמִּצְרָיִם: י וְתַטֵּר יֵת קִימָא הָדִין בְּזִמְנִיָּה מִזְמָן לְזִמְן:
יֹא וְהָיָה אֲרִי יַעֲלִינְךָ יי לְאֶרֶע כְּנַעֲנָא כְּמָא דְקִימִים לְךָ וְלֹא־בָתִּיךָ וְיִתְּנָה לְךָ: יב וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וְלֹדָא קָדָם יי וְכָל
פֶּתַח וְלֹד בְּעִירָא דִּיהוֹן לְךָ דְכָרִין תְּקַדִּישׁ קָדָם יי: יג וְכָל בּוֹכְרָא דְחִמְרָא תִּפְדֶּה בָשָׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְתִקְפִּיָּה
פִּירוּשׁ רְשִׁי

ביאה זו, אם תקימוהו במדבר תזכו לכנס לארץ
ותקימוהו שם: נשבע לך. והיכן נשבע לך?
'והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו'
(לעיל ד:י): ונתנה לך. תהי בעיניך כאלו נותנה [יג]
נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך כירשת אבות:
(יב) והעברת. אין 'והעברת' אלא לשון הפרשה;
וכן הוא אומר 'והעברתם את נחלתו לבתו' (במדבר
ג:כב): שגר בהמה. נפל ששגרתו אמו ושגרתו
בלא עתו; ולמדך הכתוב שהוא קדוש בבכורה
לפטר את הבא אחריו. ואף שאינו נפל קרוי שגר,
כמו 'שגר אלפיך' (דברים ז:ב). אבל זה לא בא אלא
ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב 'כל פטר רחם'.
ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע? בא
ופרש במקום אחר 'בבקרך ובצאנך'; (דברים יג:יג).
לשון אחר יש לפרש: 'והעברת כל פטר רחם' –
בכור אדם הכתוב מדבר: (יג) פטר חמר. ולא
פטר שאר בהמה טמאה – וגזרת הכתוב היא, לפי
שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו
את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לך אחד
מישראל שלא נשא עמו הרבה חמורים טעונים
מכספה ומזהבה של מצרים: תפדה בששה. נותן שה
לכהן – ופטר חמור מתר בהנאה, והשה חלין
ביד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו;
הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסד ממונו:

לֹא־בָתִּיךָ. באברהם הוא אומר 'ביום ההוא כרת ה'
את אברהם וגו' (בראשית יב:יח); וביצחק הוא אומר
'גור בארץ הזאת וגו' (שם כג:יט); וביעקב הוא
אומר 'הארץ אשר אתה שכב עליה וגו' (שם כו:ד):
זבת חלב ודבש. החלב זב מן העזים, והדבש זב מן
התמרים ומן התאנים: את העבדה הזאת. של פסח.
והלא כבר נאמר למעלה 'והיה כי תבאו אל הארץ
וגו' (לעיל ח:לה), ולמה חזר ושנאה? – בשביל דבר
שנתחדש בה: בפרשה ראשונה נאמר 'והיה כי
יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם' (שם
ח:לו) – בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו
מן הכלל. וכאן 'והגדת לבנך' (לקמן פסוק ח) – בבן
שאינו יודע לשאל. והכתוב מלמדך שתפתח לו
אתה בדברי אגדה המושכין את הלב: (ח) בעבור
זה. בעבור שאקים מצותיו, כגון: פסח, מצה
ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לבן רשע,
לומר 'עשה ה' לי', ולא לך, שאלו היית שם לא
היית כדאי לגאל: (ט) והיה לך לאות. יציאת מצרים
תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין
עניך. שתכתב פרשיות הללו ותקשרם בראש
ובזרע: על ידך. יד של שמאל, לפיכך 'ידכה' מלא
בפרשה שניה (לקמן פסוק טז) לדרש בה: יד שהיא
בהה: (י) מימים ימימה. משנה לשנה: (יא) [יג] והיה
כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן שלא קדשו
בכורות הנולדים במדבר. והאומר קדשו, מפרש

סדר י פותח קדש-לי כל-בכור

מפתח סדרי התנך

והפטרתו בישעיה (יט:יב): שמעו אל בית יעקב וכל-שארית בית ישראל העמסים מני-כֶּטֶן הנשאים מני-רחם:

י

יָד וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָהּ תִּפְדֶּה: וַהֲיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת

מפסיר

טו

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: וַיְהִי

בא

כִּי־הִקְשָׁה פְּרַעֲהַ לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר

אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹכֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים

טז וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם: וַהֲיָה לְאוֹת עַל־יְדְּכָה וּלְטוֹטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי

יז וַיְהִי לָהּ בְּשִׁלַּח

בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

בְּשִׁלַּח פְּרַעֲהַ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב

הָוָא כִּי | אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:

יח וַיֹּסֶב אֱלֹהִים | אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

יט מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ

תרגום אונקלוס

וכל בוכרא דאנשא בבנך תפרוק: יד ויהי ארי ישאלך בך מחר למימר מא דא ותימר ליה בתקוף יד אפקנא יי ממצרים מבית עבדותא: טו והיה כד אקשי פרעה לשלחותנא וקטל יי כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא על כן אנא דבח קדם יי כל פתח ולד דכריא וכל בוכרא דבני אפרוק: טז ויהי לאת על ידך ולתפלין בין עינך ארי בתקוף יד אפקנא יי ממצרים: יז והיה כד שלח פרעה ית עמא ולא דברנון יי אורח ארע פלשתאי ארי קריבא היא ארי אמר יי דלמא יזועון עמא במחזיהון קרבא ויתובון למצרים: יח ואסתר יי ית עמא אורח מדברא לימא דסוף ומזרזין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים: יט ואסיק משה ית גרמי יוסף עמיה ארי אומאה אומי

פירוש רש"י

אחת כמה וכמה: פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב: (יח) ויסב. הסבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקמה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים כמו 'ותשם בסוף' (לעיל א:כו), 'קנה וסוף קמלו' (ישעיה ז:לז): וחמשים. אין חמשים אלא מזינים, [לפי שהסבן במדבר גרם להם שעלו חמשים, שאלו הסבן דרך ישוב לא היו מחמשים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעובר ממקום למקום ובדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן לו כל הצורך. ומקרא זה לא נכתב כי אם לשבר את האזן, שלא תתמה במלחמת עצמלק ובמלחמות סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכנסו ישראל לפי חרב. ברשי ישרן וכן הוא אומר ואתם תעברו חמשים' (יהושע א:יד). וכן תרגם אונקלוס 'מזרזין', כמו 'וירק את חניכיו' (בראשית יא:יד) – 'וזרזו'. דבר אחר 'חמשים' – אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלישת ימי אפלה: (יט) השבוע השביע. השביעם שישביעו לבניהם; ולמה לא השביע את בניו שישאווהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביעו יעקב? אמר יוסף: 'אני שליט הייתי במצרים והיה ספק בידי לעשות, אבל בני לא יניחום מצרים לעשות', לכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם שישאווהו:

וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר (במדבר טז:כט): (יד) כי ישאלך בנך מחר. יש 'מחר' שהוא עכשו ויש 'מחר' שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון 'מחר יאמרו בניכם לבנינו' (יהושע יג:כז) דבני גד ודבני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש, שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל 'מה זאת'; ובמקום אחר הוא אומר 'מה העדת והחקים והמשפטים וגו' (דברים י:יז) – הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בנים: רשע, ושאנו מבין לשאל, והשואל דרך סתומה, והשואל דרך חכמה: (טז) ולטוטפת. תפלין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין 'טוטפת' – 'טט' בכתפי שתים, 'פת' באפריקי שתים; ומנחם חברו עם 'והטף אל דרום' (יחזקאל יב:ז), 'אל תטפו' (תרי עשר, מיכה, י:כב) – לשון דבור, שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכר הנס וידבר בו: פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו 'לך נחה את העם' (לקמן כה:כ), 'בהתהלךך תנחה אתך' (משלי כ:כח): כי קרוב הוא. ונוח לשוב באותו הדרך למצרים. ומדרשי אגדה יש הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת 'וירד העמלקי והכנעני וגו' (במדבר יג:לח) – אם הלכו דרך ישר היו חוזרים; ומה אם כשהקיפם דרך מעקם אמרו 'נתנה ראש ונשובה מצרימה' (שם יב:לז) – אם הולכים בפשוטה על

כז	כט	הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהָכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בְּנָף וּבְתַחֲפֹנְחָס אֲמָרוּ הַתִּיצֵב וְהִכֵּן לָךְ כִּי־אָכְלָה חֶרֶב סָבִיבֶיךָ: מִדּוּעַ נִסְתַּף אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדְפּוֹ: הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה וְנִשְׁכָּה אֶל־עַמָּנוּ וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלְדֹתֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: קִרְאוּ שָׁם פִּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שְׁאוֹן הַעֲבִיר הַמוֹעֵד: חִי־אֲנִי נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְתוּב בְּהַיִּים וּכְכֹרֶמֶל בַּיָּם יָבוֹא: כָּלִי גּוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת־מִצְרַיִם כִּי־נָף לְשִׁמָּה תִהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאִין יוֹשֵׁב: עֲגֹלָה יִפֹּה־פִיהָ מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן בָּא בָּא: גַּם־שִׁכְרִיהָ בְּקִרְבָּהּ כְּעִגְלֵי מִרְבֵּק כִּי־גַם־הִמָּה הִפְנוּ נָסוּ יַחֲדָיו לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם אִידָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם: קוֹלָה כְּנָחַשׁ יִלָּךְ כִּי־בַחִיל יֵלְכוּ וּבְקִרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ כְּחֹטְבֵי עֲצִים: כָּרְתוּ יַעֲרָה נְאֻם־יְהוָה כִּי לֹא יִחָקֵר כִּי רַבּוֹ מֵאֲרָבָה וְאִין לָהֶם מִסְפָּר: הִכִּישָׁה בַת־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם־צָפוֹן: אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל־אֱמוֹן מִנָּא וְעַל־פִּרְעָה וְעַל־מִצְרַיִם וְעַל־אֱלֹהֵיהָ וְעַל־מַלְכֶיהָ וְעַל־פִּרְעָה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ: וְנִתְּתִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד־עַבְדּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי־קֹדֶם נְאֻם־יְהוָה:	רמז
כז	א	וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשָׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת־זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשָׁנַן וְאִין מִחֲרִיד: אַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה כִּי אֶתָּךְ אָנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךָ שָׁמָּה וְאַתָּךְ לֹא־אֶעֱשֶׂה כָלָה וַיִּסְרְתִיךָ לַמִּשְׁפָּט וְנָקָה לֹא אֲנַקֶּךָ:	רמז

ז	לב	מִשָּׂא מִצְרַיִם הִנֵּה יְהוָה רֹכֵב עַל־עֵב קַל וּבָא מִצְרַיִם וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפְּנֵיו וּלְכַב מִצְרַיִם יָמָס בְּקִרְבּוֹ: וְסִכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְנִלְחַמוּ אִישׁ־בְּאָחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר מִמְלָכָה בְּמִמְלָכָה: וְנִבְקָה רוּחַ־מִצְרַיִם בְּקִרְבּוֹ וַעֲצָתוֹ אֲבָלַע וְדַרְשׁוֹ אֶל־הָאֱלִילִים	סד
---	----	--	----

לָהּ וְאֶל־הָאֲטִים וְאֶל־הָאֲבוֹת וְאֶל־הַיְדֻעִנִּים: וּסְפַרְתִּי אֶת־מִצְרִים בְּיַד
 אֲדֹנִים קָשָׁה וּמִלֶּךְ עֹז יִמְשַׁל־בָּם נֶאֱמַר הָאֲדֹנָן יִהְיֶה צָבָאוֹת:
 לו, לָהּ וְנִשְׁתַּוּ־מִים מֵהֵימָּן וְנִהָר יִחַרֵּב וַיִּבֶשׁ: וְהָאֲזֻנִּיחוּ נְהִירוֹת דָּלְלוּ וַחֲרָבוֹ
 לָהּ יֶאֱרִי מִצֹּר קָנָה וְסוּף קָמְלוּ: עֲרוֹת עַל־יָאוֹר עַל־פִּי יָאוֹר וְכָל מִזְרַע
 לוט יָאוֹר יִיבֶשׁ נִדְף וְאִינָנוּ: וְאֲנֹה הַדִּיגִים וְאֶבְלוּ כָל־מִשְׁלִיכֵי בִיאוֹר
 מ חֲכָה וּפְרָשֵׁי מִכְמֶרֶת עַל־פְּנֵי־מִים אֲמַלְלוּ: וּבָשׁוּ עֲבָדֵי פִשְׁתִּים
 מא שְׂרִיקוֹת וְאֲרָגִים חוֹרִי: וְהָיוּ שִׁתְתִּיהָ מִדְּכָאִים כָּל־עֲשֵׂי שָׂכָר
 מב אֲגַמ־נֶפֶשׁ: אֶדְ־אֻלִּים שָׂרֵי צֶעַן חֲכָמִי יַעֲצִי פְרַעָה עֲצָה נִבְעָרָה
 מג אֵיךְ תֵּאמְרוּ אֶל־פְּרַעָה בֶּן־חֲכָמִים אָנִי בֶּן־מֶלֶךְ־קָדֶם: אִים אֲפֹא
 חֲכָמִיךְ וַיִּגִּידוּ נָא לָךְ וַיִּדְעוּ מִה־יַּעַץ יִהְיֶה צָבָאוֹת עַל־מִצְרַיִם:
 מד, מִהּ נִוְאלוּ שָׂרֵי צֶעַן נִשְׁאוּ שָׂרֵי נָף הִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם פֶּנֶת שְׂבָטִיהָ: יִהְיֶה
 מִסֵּךְ בְּקִרְבָּהּ רוּחַ עֹוֶעִים וְהִתְעוּ אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מַעֲשֵׂהוּ כְּהִתְעוֹת
 מו שְׂכוֹר בְּקִיאוֹ: וְלֹא־יִהְיֶה לְמִצְרַיִם מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה רֹאשׁ וְזָנָב
 מז כֶּפֶה וְאֲגָמוֹן: בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִצְרַיִם כְּנָשִׁים וְחָרָד וּפְחָד מִפְּנֵי
 מח תְּנוּפֶת יַד־יְהוָה צָבָאוֹת אֲשֶׁר־הוּא מִנִּיף עָלָיו: וְהִיִּתָּה אֲדֻמַּת יְהוּדָה
 לְמִצְרַיִם לְחָגָא כָּל־אֲשֶׁר יִזְכִּיר אֹתָהּ אֵלָיו יִפְחָד מִפְּנֵי עֲצַת יְהוָה
 מט צָבָאוֹת אֲשֶׁר־הוּא יוֹעֵץ עָלָיו: ◻ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה סו
 חֲמֵשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִדְּבָרוֹת שְׁפֹת כְּנָעַן וְנִשְׁבָּעוֹת לִיהוָה
 נ צָבָאוֹת עִיר הַחֶרֶס יֹאמַר לְאַחַת: ◻ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה סו
 נא מִזְבֵּחַ לִיהוָה בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִצְבֵּה אֶצֶל־גְּבוּלָהּ לִיהוָה: וְהָיָה
 לְאוֹת וּלְעֵד לִיהוָה צָבָאוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי־יַצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה מִפְּנֵי
 נב לְחָצִים וַיִּשְׁלַח לָהֶם מוֹשִׁיעַ וָרֹב וְהִצִּילָם: וְנוֹדַע יְהוָה לְמִצְרַיִם
 וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲבָדוּ זָבַח וּמִנְחָה וְנִדְרוֹ־נִדָּר
 נג לִיהוָה וּשְׁלָמוֹ: וְנִגְף יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם נִגְף וּרְפוּאָה וּשְׁבוּ עַד־יְהוָה
 נד וְנִעֲתַר לָהֶם וּרְפָאֵם: ◻ בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְסֻלָּה סו
 מִמִּצְרַיִם אֲשׁוּרָה וּבֹא־אֲשׁוּר בְּמִצְרַיִם וּמִצְרַיִם בְּאֲשׁוּר וַעֲבָדוּ
 נה מִצְרַיִם אֶת־אֲשׁוּר: ◻ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל סו
 א שְׁלִישִׁיָּה לְמִצְרַיִם וּלְאֲשׁוּר בִּרְכָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: אֲשֶׁר בִּרְכוּ יְהוָה
 צָבָאוֹת לֵאמֹר בְּרוּךְ עַמִּי מִצְרַיִם וּמַעֲשֶׂה יָדֵי אֲשׁוּר וְנִחַלְתִּי
 יִשְׂרָאֵל: ◻